

سال ۱۳۹۶

پیشگفتار

شاروالی ها برای اداره امور شهری و تامین نیازمندی های عمومی ساکنان شهر ها در افغانستان ایجاد می شوند و جهت تحقق این مأموریت باید خدمات شهری را عرضه کنند و انکشاف زیربنایی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی را رقم بزنند.

نیل به شهر خوب (مرفه، پایدار، مصون، همه شمول و قابل زنده گی) مستلزم تلاش های همگانی می باشد. هر ضلع مثلث شهری (شهر، شاروالی و شهروند) باید فعال باشد و فعالیت های سایر اضلاع را تکمیل کند. جای مسرت است که طی سالیان گذشته مردم نیز از رهگذر شورا های انکشافی محل و گذر بعلاوه شورای مشورتی شاروالی در پروسه حکومتداری و انکشاف شهری دخیل شده اند و نتایج خوب را به ارمغان آورده اند.

مشارکت شهروندان در پروسه حکومتداری و انکشاف در واقع ما را بسوی تحقق اصول و ارزش های حکومتداری خوب می کشاند ولی مشارکت خوب نیز پیش شرط دارد که همانا ظرفیت می باشد. با توجه به نیاز ظرفیتی شورا ها، این رهنمود تهیه شده تا باشد موثریت، کارایی و پاسخگویی برنامه های شهری تامین و افزایش یابد.

این رهنمود آموزشی با الهام از تجارب موفق شورا های صدرالذکر در شهر های مختلف افغانستان تهیه و تدوین شده است و در این راستا حمایت تکنیکی برنامه شهری اعمار صلح افغانستان AUPP - اداره اسکان بشر ملل متحد (UN-HABITAT) و حمایت مالی کشور شاهی هالند و اداره انکشاف و همکاری سویس ستودنی و قابل قدر است.

با در نظر داشت مفیدیت این رهنمود، بر شاروالی هاست تا در زمینه تطبیق این رهنمود با شورا های تحت پوشش خویش همکاری های تکنیکی مقتضی را مرعی دارند.

با احترام

معینیت شاروالی ها

اداره مستقل ارگان های محلی

مقدمه

امروزه حکومتمداری و انکشاف شهروند از محور اولویت های حکومت وحدت ملی افغانستان چون بدون مشارکت فعال شهروند نمی توان جامعه را بسوی امنیت، صلح، رفاه، ترقی، مصونیت و پایداری کشاند. مشارکت شهروندان در واقع دارای مزایای متعدد است:

- ایجاد و تقویت مالکیت شهروندان در برنامه های محلی
- جلب حمایت مادی و معنوی شهروندان از برنامه های محلی
- تسریع پروسه های انکشاف و کاهش هزینه پروژه ها
- ایجاد میکانیسم خوب مردمی برای حفظ و مراقبت از دست آورد های زیربنایی
- تقویت مشروعیت نظام از رهگذر افزایش رضایت شهروندان

با توجه به پالیسی های حکومت وحدت ملی، برنامه های ملی دارای اولویت و پلان استراتژیک معینیت شاروالی ها اداره مستقل ارگان های محلی، معینیت شاروالی ها در تشریک مساعی با شاروالی های ولایتی و برنامه های حمایوی اقدام به ایجاد شورا های انکشافی محل و گذر نمود تا باشد بسیج خوب مردمی صورت گیرد و نتایج فوق تولید شود.

واضح است که آموزش کلید موفقیت محسوب می گردد و بایستی روی آن سرمایه گذاری شود. ازینرو، ناگفته پیداست که ترویج و تعمیم حکومتمداری خوب نیز نیازمند ظرفیت پروری در بخش های مختلف می باشد.

در این رهنمود آموزشی روی کلیات حفاظت محیط زیست و اجتماع بحث شده است و مربی را کمک می کند تا در زمینه حفاظت محیط زیست و اجتماع برای شورا ها آموزش مقتضی را راه اندازی نماید.

مبنی:

این رهنمود در روشنایی مواد آتی ترتیب شده است:

- مجموعه مقالات بحران های زیست محیطی دانشگاه آزاد اسلامی
- مواد آموزشی دفتر اداره اسکان بشر ملل متحد
- مواد آموزشی برنامه همبستگی ملی
- بهره وری سبز- نوشته داکتر علی حسن زاده

اهداف:

این رهنمود آموزشی جهت تحقق اهداف آتی تهیه و ترتیب شده است:

- ✓ رهنمایی آموزگاران در زمینه ارتقای ظرفیت شورا های انکشافی محل و گذر در پیوند به امور حفاظت محیط زیست و اجتماع پروژه های انکشافی محلی
- ✓ رهنمایی تلاش های خود آموزی شورا های انکشافی محل و گذر در پیوند به امور حفاظت محیط زیست و اجتماع پروژه های انکشافی محلی
- ✓ تعمیم دانش مربوط به حفاظت محیط زیست و اجتماع شورا ها در راستای تطبیق پروژه های انکشاف محلی

کاربران:

- شوراهای انکشافی محل و گذر
- آموزگاران برنامه های حمایتی
- شاروالی های مراکز ولایات و ولسوالی ها

ساحه تطبیق:

این رهنمود آموزشی برای ارتقای ظرفیت شوراهای انکشافی محل و گذر در محدوده شاروالی ها قابل استفاده می باشد.

فهرست مندرجات

فصل اول:-

معرفی ورکشاپ و عقد قرارداد آموزشی:- 12-11

فصل دوم:-

محیط زیست و اجتماع:- 20-13

فصل سوم:-

حفظ محیط زیست و مدیریت آن:- 24-21

فصل چهارم:-

حفظ محیط زیست در افغانستان و مسؤولیت های شورای انکشافی محل/گذر:- 48-25

آجندای ورکشاپ حفاظت محیط زیست و اجتماع

تاریخ: -----/-----/-----

محل: -----

شماره	موضوع	شخص مسؤول	زمان	ملاحظات
روز اول				
1	آغاز برنامه با تلاوت قرآنکریم	یک تن از اشتراک کننده گان	5 دقیقه	
2	معرفی ورکشاپ و عقد قرار داد	آموزگار و اشتراک کننده گان	20 دقیقه	
3	ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع قبل از برگزاری برنامه	آموزگار و اشتراک کننده گان	15 دقیقه	
4	محیط زیست و اجتماع	آموزگار و اشتراک کننده گان	60 دقیقه	
5	وقفه چای	آموزگار و اشتراک کننده گان	20 دقیقه	
6	محیط زیست و مدیریت آن	آموزگار و اشتراک کننده گان	30 دقیقه	
7	حفظ محیط زیست در افغانستان و مسؤولیت های شورای انکشافی محل/گذر	آموزگار و اشتراک کننده گان	70 دقیقه	
8	ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع بعد از برگزاری برنامه	آموزگار و اشتراک کننده گان	15 دقیقه	

پلان درسی رهنمود آموزشی حفاظت محیط زیست و اجتماع

زمان مورد نیاز برای این ورکشاپ: 1 روز

اهداف: رهنمود آموزشی حفظ محیط زیست و اجتماع کمک مینماید تا اشتراک کننده گان موضوعات مهم و اساسی را در مورد حفاظت محیط زیست و اجتماع بدانند فعالیت های را که برای حفاظت محیط زیست لازمی است در اجتماع خود عملی نمایند.

اشتراک کننده گان: (شورا های انکشافی، کارمندان شاروالی ....)

شماره	موضوع / فعالیت	زمان	فعالیت های فرعی	شیوه	شخص مسئول	مواد
1	معرفی ورکشاپ و عقد قرارداد آموزشی	30 دقیقه	• تلاوت قرآن کریم • خوش آمدید به اشتراک کننده گان توسط آموزگار • معرفی خود و اشتراک کننده گان • ارزیابی ابتدایی ورکشاپ • ترتیب قرارداد آموزشی با استفاده از میتود سوال و جواب • بحث کوتاه در مورد قرارداد آموزشی	- تلاوت قرآن کریم - خوش آمدید - معرفی خودی توسط آموزگار و اشتراک کننده گان - خانه پری فورم ارزیابی - سوال و جواب، مباحثه	آموزگار، قاری صاحب، تمام اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی آجندای ورکشاپ فلپ چارت و مارکر، فورم ارزیابی

2	ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی حسابداری قبل از برگزاری برنامه	15 دقیقه	توزیع فورم ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی حسابداری قبل از برگزاری برنامه	شیوه تشریح	آموزگار اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی فلپ چارت و مارکر
3	محیط زیست و اجتماع	60 دقیقه	- جمع آوری نظریات اشتراک کننده گان در مورد محیط زیست و اجتماع - محیط، محیط زیست و انواع محیط را به اشتراک کننده گان تشریح نمایید - نظریات اشتراک کننده گان را در مورد اجتماع و جامعه جمع آوری نمایید - تفاوت بین محیط زیست و طبیعت، اجتماع و جامعه را برای اشتراک کننده گان تشریح نمایید - رابطه اجتماع با محیط زیست را تشریح نمایید	- سوال و جواب، مباحثه - تشریح لکچر، مباحثه - سوال و جواب - لکچر، تشریح و مباحثه - لکچر و مباحثه	آموزگار و اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی، مارکر فلپ چارت،

4	حفظ محیط زیست و مدیریت آن	30 دقیقه	• تصاویر که در رهنمود وجود دارد با اشتراک کننده گان شریک گردد و نظریات آنها را در مورد آن جمع آوری نمایید • تاریخچه حفاظت از محیط زیست، الوده گی، مدیریت حفاظت از محیط زیست و سیستم مدیریت محیط زیست را تشریح نمایید	- طوفان مغزی، بحث، و تحریر - لکچر، تشریح، سوال و جواب، مباحثه	آموزگار و اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی، تصاویر موجود در رهنمود، مارکر، فلپ چارت
5	حفظ محیط زیست در افغانستان و مسئولیت های شورای انکشافی محل/گذر	70 دقیقه	• جمع آوری نظریات اشتراک کننده گان در مورد محیط زیست در افغانستان و مسئولین آن • موضوعات قانون محیط زیست افغانستان، مسئولیت های شورای انکشافی تشریح گردد • فورمه هایی موجود در رهنمود خانه پری گردد	- سوال و جواب، مباحثه - لکچر، مباحثه - کار گروهی، سوال و جواب، مقایسه نظریات	آموزگار و اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی، مارکر، فلپ چارت، فورمه های خالی موجود در رهنمود آموزشی

6	ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی حسابداری بعد از برگزاری برنامه	15 دقیقه	• توزیع فورم ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی حسابداری قبل از برگزاری برنامه	- شیوه تشریح	آموزگار اشتراک کننده گان	رهنمود آموزشی فلپ چارت و مارکر

ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع قبل از برگزاری برنامه

یادداشت آموزگار:

1. آموزگار به اشتراک کننده گان توضیح بدهد که قبل از هر برنامه ارزیابی اشتراک کننده گان جهت سنجش یادگیری آنها و موفقیت آموزگار لازم است.
2. آموزگار اشتراک کننده گان را آماده ارزیابی سازد.
3. آموزگار زمان مشخص برای ارایه پاسخ ها و خانه پری فورم را اعلان نماید.
4. آموزگار فورم ذیل را به اشتراک کننده گان توزیع کند.
5. آموزگار از پروسه نظارت دقیق نماید تا اشتراک کننده گان باهم صحبت نکنند و هرکس مطابق معلومات خود پاسخ بدهد.

ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع قبل از برگزاری برنامه

لطفاً فورمه ذیل را به دقت خانه پری نموده و نظریات خویش را ارایه بدارید.

بخش اول:

سوالات ذیل را به شکل تشریحی جواب دهید.

سوال اول:

آیا قبلاً در ورکشاپ تحت عنوان حفاظت محیط زیست و اجتماع اشتراک نموده اید؟ اگر بلی، چی وقت در کجا و توسط کی دایر شده بود؟

جواب:

سوال دوم:

در مورد محیط زیست، مدیریت حفاظت محیط زیست چی میدانید بیان نمایید؟

جواب:

سوال سوم:

در مورد اجتماع چی میدانید بیان نمایید؟

جواب:

بخش دوم:

لطف نموده سوالات ذیل در جدول را به اساس معلومات ذیل علامت (✓) گذاری نمایید.

(5= آگاهی بسیار بلند، 4= آگاهی خوب، 3= آگاهی کم، 2= من در باره این موضوعات آگاهی داشتم، 1=

من در باره این موضوعات هیچ نمیدانم)

شماره	شاخص ها	1	2	3	4	5
1	در مورد معینیت شاروالیها/ اداره مستقل ارگانهای محلی آگاهی دارم					
2	در محیط زیست آگاهی دارم					
3	درمورد حفاظت محیط زیست و مدیریت آن آگاهی دارم					
4	در مورد اجتماع معلومات دارم					

فصل اول

معرفی ورکشاپ و عقد قرارداد آموزشی

اهداف آموزش:

- در پایان این بخش اشتراک کننده گان قادر خواهند شد تا:
  - اشتراک کننده گان با هم معرفی شده و تاریخچه مختصر یکدیگر را بدانند
  - قرارداد آموزشی (روش با آموزگار) را که در حقیقت تشریح کننده اساسات این ورکشاپ آموزشی می باشد، درک نمایند
  - مذاکره مجدد در یک پروسه مشورتی روی معیارها و قوانینی که پیشبرد کار آموزشی این ورکشاپ را به شکل مؤثر رهنمایی میکند

لکچر، بحث، معلومات، سوال و جواب

شیوه:

فعالیت اول:

آموزگار ورکشاپ را با تلاوت چند آیات از قرآن کریم آغاز مینماید. متعاقباً خود را به اشتراک کننده گان معرفی نموده، عناوین و موضوعات ورکشاپ را مختصراً مورد بحث قرار میدهد. بعد از معرفی کوتاه برنامه، اشتراک کننده گان خود را معرفی مینمایند.

فعالیت دوم:

عقد قرارداد و ترتیب قوانین برای ورکشاپ:

با استفاده از مینود سوال و جواب آموزگار میتواند اشتراک کننده گان بپرسد تا چی اصول و مقررات در جریان ورکشاپ رعایت گردد و همه به آن مسؤل باشند. آموزگار میتواند نظریات اشتراک کننده گان را روی فلپ چارت یادداشت نموده و آن را تاختم ورکشاپ در یک جای مناسب که برای همه قابل دید باشد به نمایش بگذارد.

کوشش شود تا مقررات از زبان اشتراک کننده گان شنیده شود ولی موضوعات ذیل نیز میتواند قابل ذکر باشد.

۱. رعایت وقت: هر شخص میتواند در وقت معینه که از طرف اشتراک کننده گان و آموزگار تعیین میشود، حاضر گردد.

۲. احترام به نظریات همدیگر: تذکر گردد که درجریان ورکشاپ هر نظر راجع به موضوع محترم دانسته میشود و باید احترام گردد و به آن گوش داده شود.

۳. خاموش نمودن مایل همراه: شاید بعضی اوقات ضرورت باشد که از مایل استفاده گردد ولی کوشش شود تا بدون مزاحمت به دیگران به بیرون رفته و مایل خویش را جواب دهند.

۴. بحث خارج از موضوع: هیچ کس نباید خارج از موضوع درسی بحث نماید تا از ضیاع وقت جلوگیری بعمل آید.

۵. پابندی و احترام به اصول ذکر شده: این اصول به اساس نظریات اشتراک کننده گان ساخته شده پس مطابق به اصل شماره ۲ هر شخص مکلف است تا در جریان ورکشاپ این اصول را مراعات نمایند.

فصل دوم

محیط زیست و اجتماع

اهداف آموزش:

در پایان این بخش اشتراک کننده گان قادر خواهند بود تا:

- مفهوم محیط زیست را بدانند
- مفهوم اجتماع را بدانند
- رابطه بین محیط زیست و اجتماع را درک نمایند

لکچر، سوال و جواب، مباحثه، تبادل افکار

شیوه:

فعالیت اول:

در ابتدا آموزگار موضوعات ذیل را از اشتراک کننده گان پرسیده و نظریات آنها را روی فلپ چارت یادداشت مینماید.

- به نظر شما محیط زیست یعنی چی؟
- نظر خویش را در مورد اجتماع بیان دارید؟
- اثرات اجتماع بالای محیط زیست چیست؟

فعالیت دوم:

بعد از جمع آوری نظریات اشتراک کننده گان، آموزگار موضوعات ذیل را با آنها شریک مینماید.

محیط زیست:

امروز واژه محیط زیست (Environment) در مقیاس وسیع بکار می رود پس باید معنای انرا به صورت درست درک کرد.

محیط زیست یکی از واژه های بسیار پیچیده و کمتر شناخته شده در افغانستان است. در لاتین محیط زیست (Environment) به معنای تمام اجسامی میباشد که اطراف ما را احاطه نموده است. اما معنای امروز این واژه آن گونه که در کتاب های بوم شناسی (Ecology) آمده است، عبارت از یک پدیده پیچیده و در هم تنیده بوده که شامل محیط های اجتماعی، بیولوژیکی و فیزیکی میباشد. محیط زیست به تکه های شبیه برش کیک تقسیم شده که برش زیرین را خاك (Lithosphere)، برش میانه را زیست کره (Biosphere) و برش بالایی را جوکره (Atmosphere) و آن قسمت از خاك کره زمین که توسط آب و یخ پوشیده شده به نام آب کره زمین (Hydrosphere) یاد می کنند. این برشها زنجیر پیچیده را با هم مرتبط میسازد که هرگونه دستکاری غیر معقول چه در ساختار و چه در ترکیب آن ها بوجود بیاید، تمام زنجیره ای باهم پیوست محیط زیست را پاره خواهد کرد که در بعضی موارد قابل ترمیم نیست، یا ترمیم آن به ده ها سال ضرورت دارد.

از اینکه محیط زیست دارای بسیار پیچیده گی ها میباشد، علما تعریف های مختلف را در مورد آن ارایه نموده که قرار ذیل میباشد.

تعریف محیط زیست:

- محیط در فارسی به معنای ” احاطه کننده“ و ”در برگیرنده“ است، معادل انگلیسی آن ENVIRONMENT (محیط متغیر و ناپایدار) و در فرانسوی MILIEU (محیط) است. در فرهنگ فارسی محیط زیست اینگونه معنی شده است: جایی که انسان در آن زنده گی می کند اعم از کشور یا شهر یا جامعه یا خانواده.

- محیط زیست عبارت از محیط یا جای است که شامل هوا، آب، خاک، منابع طبیعی، گیاهان، جانوران، انسان و روابط متقابل بین آنها که سازمان در آن فعالیت مینماید.
- محیط زیست به همه جا های که در آن زنده گی جریان دارد، گفته می شود. مجموعه ای از عوامل فیزیکی خارجی و موجودات زنده که با هم در رابطه هستند، محیط زیست را تشکیل میدهند و بر رشد و نمو و رفتار موجودات تأثیر میگذارند.
- محیط زیست عبارت ترکیبی از دانشهای متفاوت در علم است. از مجموعه عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و غیر زیستی (فیزیکی، شیمیایی) که بر زنده گی یک فرد به گونه تأثیر میگذارد و از آن تأثیر میبینند. امروزه این تعریف غالباً به انسان و فعالیت های او مرتبط میشود و میتوان محیط زیست را مجموعه ای از عوامل طبیعی کره زمین، همچون هوا، آب، اتموسفیر، صخره، گیاهان و غیره، که انسان را احاطه میکنند، خلاصه کرد.
- محیط زیست عبارت است از آن چه که فرآیند زیستن را احاطه کرده، آن را در خود فرو گرفته و با آن در رابطه متقابل قرار دارد.

انواع محیط:

با توجه به خصوصیات متنوع سطح کره خاکی و مسائل زیست محیطی باید سعی گردد تا تعاریفی کاربردی برای محیط زیست ارائه شوند. بدین منظور می توان، آن چه که ما را احاطه کرده، بر ما تأثیر می گذارد و از ما تأثیر می پذیرد، بر سه بخش کلی تقسیم نمود.

• محیط طبیعی

• محیط اجتماعی

• محیط مصنوعی

در حالی که تقسیم بندی های نظری (تئوریک) مانند آن چه در بالا آمده سعی در تفکیک محیط زیست در بخش های مختلف ولی متجانس میشود، در عمل تفکیک این محیط ها از یکدیگر غیر ممکن است.

محیط طبیعی:

محیط طبیعی به آن بخش از محیط زیست اطلاق می شود که ساخته دست انسان نباشد. این بخش از محیط زیست، هر چند به طور گوناگون مورد دستکاری انسان قرار گرفته، ماهیت اصلی خود را نیز حفظ نموده است. کوهها، دریاها، دشت ها و جنگل ها در زمره محیط طبیعی به حساب می آیند.

در جهان امروز طبیعت بکر و دست نخورده به ندرت یافت می شود. به خصوص در کشور ما که در حال صنعتی شدن است. هر روز فضاهاى طبیعى وسیعى زیر پوشش فضاهاى مسکونی، تجارى، صنعتی، خدماتی مدفون میشود. بخشی دیگر از محیط طبیعی نیز در نتیجه استفاده های بی رویه و غیر اصولی از جنگل ها، مراتع، اراضی زراعتی، بهره برداری از معادن تخریب شده، ارزش حیاتی خود را از دست میدهند.

محیط اجتماعی:

تمام کسانی که با آنان به نحوی در تماس هستیم، از خانواده گرفته تا همسایگان، فروشنده روی جاده، همکاران اداری، راننده تاکسی و خلاصه کسانی که بر ما تاثیر میگذارند و ما را تحت تاثیر قرار می دهند، تشکیل دهنده محیط اجتماعی ما میباشند. در این رابطه نه تنها افراد بلکه تمام سازمان ها و نهادهای اجتماعی نیز بخشی از محیط اجتماعی ما را تشکیل می دهند.

محیط مصنوعی:

محیط مصنوعی عبارت است از آنچه که به دست بشر ساخته و پرداخته شده است. این بخش از محیط زیست را می توان محیط زائیده تفکر و تمدن نیز نامید. زیرا هر نوع دستکاری بشر در طبیعت حال چه به صورت تخریب و یا سازندگی، چه به صورت اراضی زراعتی و یا مجتمع های صنعتی زاده تفکر انسان است. تفکری که خود در یک نظام فرهنگی خاص شکل گرفته و ریشه در فرهنگ، فلسفه و تمدن چند هزار ساله یک جامعه یا محیط اجتماعی یک سرزمین دارد. پس آن چه که بشر می سازد، تجلی عینی مادی تفکرات اوست. بر مبنای تعریف فوق شهرها، روستاها، بنادر، فرودگاه ها، جاده ها، و غیره در زمره محیط مصنوعی یا ساخت انسان به شمار می آیند.

تفاوت بین محیط زیست و طبیعت:

تفاوت محیط زیست با طبیعت در این است که تعریف طبیعت شامل مجموعه عوامل طبیعی، زیستی و غیر زیستی میشود که منحصراً در نظر گرفته میشوند، در حالی که عبارت محیط زیست با توجه به رابطه های میان انسان و طبیعت توصیف شده است.

اجتماع و جامعه:

اجتماع و جامعه مفاهیمی هستند که فردیناند تونیس (Ferdinand Tonnies)، جامعه شناس آلمانی همراه با آن شناخته می شود و تفاوت های میان آنها قائل است.

در فارسی متداول ترین ترجمه که برای این دو واژه بکار رفته است، جماعت یا اجتماع و جامعه است. در انگلیسی (Community) (اجتماع) (Society) (جامعه) ترجمه شده است.

اجتماع (Community):

نامی است که بر زندگی گروهی که در یک منطقه جغرافیائی مشترک، سکونتی نسبتاً با دوام دارند، اطلاق میگردد. تونیس اجتماع را همزیستی صمیمانه، خصوصی و انحصاری تعریف میکند.

اجتماع هنگامی وجود دارد که این سه ویژه گی را داشته باشد.

1. مجموعه خانواده که در یک فضای جغرافیایی محدود متمرکز شده باشند.
  2. میان ساکنان این اجتماع به مقدار زیاد رابطه متقابل وجود داشته باشد.
  3. افراد آن، خود را عضو این اجتماع احساس کنند و عقیده داشته باشند که متعلق به یکدیگر هستند و این عقیده تنها مبتنی بر خویشاوندی نسبی نباشد.
- متداول ترین، آشناترین و قابل دسترس بودن نمونه آن یک دهکده است.

جامعه (Society):

جامعه بزرگترین واحدی است که معمولاً مورد بررسی جامعه‌شناسان قرار دارد. جامعه با اجتماع متفاوت است و الزاماً در هر جا که مجموعه‌ای از نهادها وجود داشته باشد، جامعه پدید نمی‌آید و نیز جامعه خود به خود از مجموع اجتماع حاصل نمی‌گردد.

تونس در تفاوت جامعه و اجتماع دو ضابطه عمده را بکار میبرد:

- نخست اینکه در اجتماعات، افراد به عنوان اشخاص کامل شرکت میکنند و میتوانند تمامی یا بیشتر مقاصد بی شمار خود را در داخل گروه برآورده سازند. حال آنکه در جوامع، افراد کاملاً در کارها شرکت ندارند؛ بلکه درصدد برآوردن هدف‌های خاص و معین میباشند.
- دوم اینکه یک اجتماع در اثر نوعی توافق احساس یا عاطفه افراد وحدت می‌یابد. در صورتی که یک جامعه با توافق فکری در مورد منافع به یگانگی میرسند.

رابطه اجتماع با محیط زیست:

اگر چه بحث محیط زیست به معنی امروزی آن یک بحث نو و تازه است، اما اگر بخواهیم به صورت دقیق تاریخچه محیط زیست را بیان کنیم، باید به گذشته‌های بسیار دور برگردیم و شاید بتوان گفت که تاریخ محیط زیست را با تاریخ زنده گی انسان بر روی کره زمین مطالعه کنیم.

تاریخچه محیط زیست این سه مرحله را شامل می‌شود که عبارتند از:

- دوران تسلط طبیعت بر انسان.
- دوران تسلط انسان بر طبیعت.
- دوران همگرایی و تعامل انسان و طبیعت.

دوران تسلط طبیعت بر انسان:

انسان‌های اولیه بدون ابزار شکار در مقابل حیوانات عظیم الجثه کاملاً ناتوان بودند، از این رو غذای خود را نه از طریق شکار بلکه از طریق جمع آوری میوه و صید جانوران کوچک تأمین می‌نمودند.

در آن زمان انسان هنوز در بطن طبیعت می زیست و نحوه زنده گی و تاثیرگذاری او بر محیط با سایر جانوران چندان تفاوتی نداشت. به بیان دیگر، دخالت های انسان در طبیعت از محدوده تاثیر قدرت ترمیم پذیری طبیعت فراتر نمی رفت و لذا هر خلایی که در نتیجه برداشت های او از طبیعت پدید می آمد، به زودی در نتیجه عملکرد نیروهای طبیعی رفع میشد.

در این دوره بشر تصرف جزئی هم در محیط زیست نداشته و اگر هم داشته، این تصرف برای محیط زیست مضر نبوده و طبیعت به راحتی این تصرفات را تحمل، جبران و بازسازی کرده است. به طوری که می توان گفت، در این دوره محیط زیست به صورت بکر و دست نخورده باقی مانده بود.

دوران تسلط انسان بر طبیعت:

در مقایسه با دوره اول، این دوره ی زنده گی انسان را شاید بتوان دوران غلبه یا تسلط انسان بر محیط زیست دانست، حدود یک قرن پیش گویا انسان به اسرار طبیعت دست یافت. و هر روز با اختراع و اکتشافات جدید راه های مهار طبیعت و غلبه بر آن را آموخت. این دوره عصر ایجاد تمدن های صنعتی است، با دست یابی بشر به صنعت ماشینی و به وجود آوردن کارخانه های کوچک و بزرگ، رابطه خود را با طبیعت متحول کرد. به این صورت افزایش تولید، منابع بیشتری را مورد بهره برداری قرار داد و در نتیجه صدمات بیشتری به طبیعت وارد کرد و در اثر این امر، طبیعت رو به تخریب و نابودی قرار گرفت. در این دوره بشر این امکان را یافت که با تصرفات بی رویه تعامل اکولوژیک طبیعت را بر هم زده و علاوه بر تخریب محیط زیست، موجب آلوده گی آن گردید. رفتار او در این دوره به گونه ی بود که انسان فکر می کرد که مالک زمین است، نه ساکن آن. لذا پیشرفت خود را پیروزی بر جهان به حساب آورد، طوری که این پیروزی تخریب بخش های از محیط زیست و طبیعت را در پی داشته است.

دوره آگاهی، تعامل و همزیستی:

این دوره، عصر همزیستی طبیعت است. گسترش آلوده گی های زیست محیطی موجب شد که در برخی از کشورهای پیشرفته و صنعتی و سپس در سطح جهانی اتفاقاتی برای جلوگیری از محیط زیست صورت گیرد که بر این اساس، دهه های ۱۹۶۰ را باید دوره بیداری و آگاهی در زمینه محیط زیست دانست. اما از این دوره بشر به علایم تهدید کننده که حیات را در این سیاره به خطر انداخته

بود، پی برد و دریافت که برای نابودی حیات و زنده گی در کره زمین، دیگر احتیاجی به برخورد های نظامی و به کارگیری سلاح های مخرب غیر متعارف که آثار تخریبی گسترده دارند، نیست. اگر شیوه زنده گی و روش های تولید و مصرف را تغییر ندهد، به همان اندازه یا بیشتر، نابودی را به دنبال خواهد داشت.

بدین ترتیب امروزه می توان موضوع محیط زیست را به عنوان یکی از با اهمیت ترین مباحث دانست که عدم توجه به آن آینده ی خطرناک برای منابع طبیعی را رقم خواهد زد.

فصل سوم

حفظ محیط زیست و مدیریت آن

اهداف آموزش:

در پایان این بخش اشتراک کننده گان قادر خواهند بود تا:

- تعریف و تاریخچه محیط زیست را بدانند
- خطرات محیط زیست را بدانند
- آلوده گی را تعریف نموده و انواع آنرا بدانند

لکچر، بحث، طوفان مغزی

شیوه:

فعالیت اول:

در ابتدا آموزگار تصاویر ذیل را به اشتراک کننده گان نشان داده و نظریات آنها را با استفاده از شیوه طوفان مغزی جمع آوری نماید.

این تصاویر چی مفهوم دارد، نظریات همه جانبه خویش را بیان نمایید.

فعالیت دوم:

بعد از جمع آوری نظریات اشتراک کننده گان، آموزگار موارد ذیل را با آنها شریک سازد.

تاریخچه حفاظت محیط زیست:

حفاظت از محیط زیست در تانزانیا در طول اشغال شرق آفریقا به وسیله آلمان آغاز شد. (۱۸۸۴-۱۹۱۹) قوانین استعماری برای حمایت از جنگلها تصویب شد که به موجب آن فعالیت‌های سنتی بومی مانند شکار، جمع‌آوری هیزم و چراگاه‌ها محدود شدند. در سال ۱۹۴۸، Serengeti به طور رسمی به عنوان اولین پارک ملی برای گربه وحشی در شرق آفریقا تأسیس شد. از سال ۱۹۸۳، از طریق ایجاد شورای ملی مدیریت محیط زیست (NEMC) و توسعه اقدامات زیست محیطی، تلاش‌های گسترده برای مدیریت مسائل زیست محیطی در سطح ملی صورت گرفت.

حفاظت محیط زیست:

حفاظت محیط زیست، عبارت از تلاشی است که به منظور حفظ سلامتی محیط و انسان‌ها، در سطوح شخصی سازمانی یا دولتی از محیط طبیعی محافظت میکند. با توجه به رشد جمعیت و تکنالوژی، محیط بیوفیزیکی گاهی اوقات نادیده گرفته میشود. این موضوع باید به رسمیت شناخته شود و دولت‌ها باید محدودیت‌های علیه فعالیت‌های تخریب محیط زیست ایجاد کنند. از سال ۱۹۶۰، جنبش‌های فعال زیست محیطی ایجاد شده اند که از مسائل مختلفی در این زمینه اطلاع دارند. هیچ توافقی در مورد میزان اثر فعالیت‌های انسانی بر روی محیط زیست وجود ندارد و اقدامات حفاظتی گاهی مورد انتقاد قرار میگیرند. مؤسسات علمی اکنون دوره‌های آموزشی را پیشنهاد میدهند، مثل مطالعات زیست محیطی، مدیریت محیط زیست و مهندسی محیط زیست که تاریخچه و روش‌های حفاظت از محیط زیست را آموزش میدهند. حفاظت از محیط زیست احتیاج به توجه و فعالیت‌های مختلف انسانی دارد. تولید زباله، آلوده گی هوا و از بین رفتن تنوع زیستی (ناشی از معرفی گونه‌های مهاجم و گونه‌های در حال انقراض) بعضی از موارد مرتبط با حفاظت محیط زیست هستند. حفاظت از محیط زیست تحت تأثیر سه فاکتور در هم آمیخته است:

- قوانین زیست محیطی
- اخلاق
- آموزش و پرورش

هر کدام این سه فکتور، هم در سطح تصمیمات بین‌المللی و هم در سطح ارزش‌های رفتاری و شخصی، بر محیط زیست تاثیر می‌گذارند. برای اینکه حفاظت از محیط زیست به واقعیت تبدیل شود، مهم است که جوامع در این زمینه‌ها پیشرفت کرده و تصمیمات زیست محیطی را اتخاذ کنند.

تعریف:

حفاظت محیط زیست به هرگونه عملیاتی که برای نگهداری محیط زیست یا جلوگیری از تخریب آن صورت می‌گیرد، گفته می‌شود.

تعریف آلوده گی:

آلودگی عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب، هوا، خاک به‌میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی و یا بیولوژیکی آن را به‌گونه‌ای تغییر دهد که به‌حال انسان، سایر موجودات و آثار مضر باشد. نظر به این تعریف، آلوده گی لزوماً شامل خسارات فیزیکی نمی‌باشد. ایجاد وقفه در فعالیتهای انسانی خود آلوده گی پنداشته می‌شود.

انواع آلوده گی های محیط زیست:

محیط زیست دارای آلوده گی های زیادی میباشد که چند نمونه ی مهم آن قرار ذیل است.

- آلوده گی هوا
- آلوده گی آب
- آلوده گی خاک
- آلوده گی صوت (صدا)
- آلوده گی شیمیایی
- آلوده گی هسته یی

تعریف مدیریت محیط زیست:

مدیریت محیط زیست فرایند تصمیم گیری برای تنظیم آن دسته از فعالیتهای بشری است که بر محیط زیست تأثیر دارند به گونه که ظرفیتهای قابل تحمل محیط زیست برای توسعه بشری مختل نگردد.

سیستم مدیریت محیط زیست:

سیستم مدیریت محیط زیست عبارت است از مجموعه های شامل فرایندها و رویه های مدیریتی که به یک سازمان اجازه تحلیل، کنترل و کاهش آثار محیط زیستی که ناشی از فعالیتهای، تولیدات و خدمات آن سازمان را داده و با کارایی و کنترل بیشتری عمل میکند.

فصل چهارم

حفظ محیط زیست در افغانستان و مسئولیت های شورای انکشافی محل/گذر

اهداف آموزش:

در پایان این بخش اشتراک کننده گان قادر خواهند بود تا:

- از نهاد مسؤل برای حفاظت محیط زیست آگاه شوند
- مسئولیت های شورای انکشافی در مقابل محیط زیست را درک نمایند
- با استفاده چک لست های ارزیابی اثرات محیط زیست که جهت انجام پروژه است، آشنا گردند

سوال و جواب، لکچر، مباحثه و خانه پری فورمه ها و چک
لست ها.

شیوه:

فعالیت اول:

در ابتدا آموزگار موارد ذیل را از اشتراک کننده گان پرسیده و نظریات آنها را روی فلپ چارت یادداشت مینماید.

- آیا با اداره حفاظت از محیط زیست افغانستان آشنایی دارید؟
- آیا در جریان انجام کارهای روزمره خویش موضوع حفاظت محیط زیست را در نظر میگیرید؟
- نظر شما برای محافظت از محیط زیست چیست؟

فعالیت دوم:

بعد از جمع آوری نظریات اشتراک کننده گان، آموزگار موارد ذیل را با آنها شریک میسازد.

قانون حفاظت از محیط زیست جمهوری اسلامی افغانستان:

جمهوری اسلامی افغانستان به حیث یک کشور دموکراتیک متعهد به حفاظت از محیط زیست میباشد و در روشنایی از ماده 15 قانون اساسی این کشور، قانون حفاظت از محیط زیست که شامل 9 فصل و 78 ماده میباشد، بعد از تصویب مجلسین شورای ملی توسط فرمان شماره 82 مورخ 6 / 10 / 1385 ریاست جمهوری اسلامی افغانستان توشیح و نافذ گردیده است.

اهداف این قانون قرار ذیل میباشد:

- حفاظت صحت بشری، حیوانی و نباتی و بهبود وضع معیشت آنها
- تأمین عملکرد ایکولوژیکی (سیستم زنده گی موجودات زنده) و سیر تکامل آن
- تأمین منافع و نیازمندی های نسل فعلی و آینده مرتبط با محیط زیست
- حفظ میراث های طبیعی و فرهنگی
- تسهیل در امر بازسازی و رشد دوامدار اقتصاد ملی

فعالیت های ممنوعه برای حفاظت از محیط زیست:

- انجام فعالیت ها یا تطبیق پروژه ها که بالای محیط زیست تأثیر سو داشته باشد.
- وزارت خانه ها و ادارات باید حکم پروژه ها و فعالیت ها را در صورتی صادر نماید که این قانون در آن رعایت گردد.

مسئولیت های شورای انکشافی در قبال حفاظت از محیط زیست:

شورای انکشافی مردمی منحیث یک نهاد رسمی مردمی و به حیث شهروندان افغانستان مسئولیت دارند تا قانون محافظت از محیط زیست جمهوری اسلامی افغانستان را رعایت نمایند و در هنگام فعالیت های اجتماعی و انکشافی رهنمایی های قانون محافظت از محیط زیست را در نظر بگیرد. البته رعایت قانون محیط زیست نه تنها در اولویت حکومت قرار دارد بلکه ادارات تمویل کننده نیز به آن توجه خاص دارد و شاید یکی از معیار های اساسی آنها برای تمویل پروژه ها باشد.

فعالیت های اساسی برای حفاظت محیط زیست در جریان درخواست پروژه:

ارزیابی مقدماتی و ترتیب پلان جامع کاهش خطرات محیطی:

ارزیابی مقدماتی اثرات محیطی یکی از شاخص های اساسی درخواست پروژه و یکی از ماده های قانون محافظت از محیط زیست میباشد. اشخاص یا سازمان های که برای پروژه ها درخواست میدهد باید ارزیابی مقدماتی محیط زیست را با خود داشته باشد تا اداره محیط زیست از اثرات مثبت و منفی آن آگاه باشد.

این ارزیابی به اداره محترم محافظت از محیط زیست کمک مینماید تا نظر کلی خویش را در مورد منظوری یا رد پروژه ابراز نمایند همچنان اگر اداره محیط زیست دریافت که اثرات منفی پروژه بالای محیط زیست زیاد است درخواست، کننده باید پلان جامع خویش را جهت جلوگیری آن ارایه بدارد.

این پلان باید شامل موضوعات ذیل باشد

- شرح تدابیر به منظور جلوگیری
- شرح چگونگی مراحل اجرای پلان
- سایر معلومات تجویز شده از طرف اداره محیط زیست

تصویب پروژه:

اداره محیط زیست بعد از مشوره با کمیته اختصاصی معلومات پروژه را مطالعه مینماید تا اطمینان حاصل نماید که خطرات کاهش مییابد و پلان تطبیق میگردد. بعداً منظوری پروژه را صادر مینماید.

فعالیت سوم:

تشریح جدول های ذیل و انجام کار گروپی:

آموزگار جدول های ذیل را که بخاطر ارزیابی تأثیرات محیط زیست دیزاین و تطبیق پروژه میباشد به اشتراک کننده گان تشریح نموده و بعداً به شکل نمونه یکی از آن را با استفاده از میتود کار گروهی خانه پری مینمایند.

فورم شناسایی تأثیرات و ارزیابی خطرات محیط زیست

نام پروژه:-----

موقعیت پروژه:-----

کود پروژه:-----

بخش اول: پروژه های مربوط به تنظیم ساختار های سیستم آبیاری و سرپند (احیای مجدد / اعمار ساختارهای ذخیره آب، احیای مجدد / اعمار جوی های جدید، سیل برد و غیره)

تدابیر مشخص نظارتی اگر وجود داشته باشد	ارزیابی (در هر ستون فقط یک نشانی کنید)		تأثیرات احتمالی
	تأثیر قابل ملاحظه ایجاب تدابیر برای کاهش را مینماید	عدم تأثیر یا تأثیر غیر قابل ملاحظه	
			کاهش موجودیت آب در رود خانه پایین
			تغییر در مسیر سیلاب
			بندش آب
			رقیق سازی کمتر فاضلاب منازل
			حشره کش / موجودیت ترکیبات زهری
			غلظت یا تمرکز بیش از حد مواد تغذی / ایترو فیکیشن
			شوری بیشتر
			تغییرات در شکل ظاهری خاک
			تخلیه محلول نمکی
			فرسایش بیشتر در محلات نزدیک به ساحه ساختمانی

			شکست و ریخت جوی ها و تغییر رژیم
			آلوده گی و کثافت ناشی از تخلیه و رسوب فاضلاب در کانال ها / ساختارها
			رسوبات
			وارد شدن خساره به ساحات فرهنگی/ باستانی/ جایداد ها
			پاک کاری علف زار ها که باعث از بین رفتن انواع با ارزش حیه از اثر عملیات نادرست میگردد
			تصفیه اشپای موجود در آب
			موانع برای مهاجرت انواع حیوانات محلی اقلیمی
			استفاده از کانال ها بحیث تخلیه گاه فاضلاب
			شیوع امراض از قبیل بیماری دینگو، ملاریا، و غیره
			تغییرات در عواید و سازگاری با محیط
			مصونیت اطفال
			شیوه آفات / علف زار
			افزایش امراض حیوانی
			استملاک زمین (1) اهدا، (2) خرید، (3) حکومت
			موجودیت ماین های زمینی و اشپای منفجر نشده

بخش دوم: پروژه های مربوط به اعمار زیربنا ها در محل (مکاتب، مارکیت ها، وغيره)

تدابیر مشخص نظارتی اگر وجود داشته باشد	ارزیابی (در هر ستون فقط یک نشانی کنید)		تأثیرات احتمالی
	تأثیر قابل ملاحظه ایجاب تدابیر برای کاهش را مینماید	عدم تأثیر یا تأثیر غیر قابل ملاحظه	
			پاک کاری گیاه ها
			وارد شدن خساره به ساحات فرهنگی/ باستانی/ جابداد ها
			ایجاد گرد و خاک در جریان فعالیت های ساختمانی
			افزایش سروصدا در جریان فعالیت های ساختمانی
			احتمال شیوع امراض ناشی از آب آلوده بنابر اعمار ساختمان های فرعی
			استملاک زمین از طریق (1) اهدا، (2) خرید، (3) حکومت
			موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر ناشده

بخش سوم: پروژه های مربوط به اعمار زیربنای ترانسپورتی (راه ها، پل ها، پلچک ها)

تدابیر مشخص نظارتی (اگر وجود داشته باشد)	ارزیابی (در هر ستون فقط یک نشانی کنید)		تأثیرات احتمالی
	تأثیر قابل ملاحظه ایجاب تدابیر برای کاهش را مینماید	عدم تأثیر یا تأثیر غیر قابل ملاحظه	
			استملاک زمین از طریق (1) اهدا، (2) خرید، (3) حکومت
			تفکیک جایداد ها یا زمین
			وارد شدن خساره به ساحات فرهنگی / باستانی / جایداد ها
			افزایش حوادث لغزش زمین در جریان فعالیت های ساختمانی
			ایجاد آلوده گی در جریان فعالیت های ساختمانی
			خطر وقوع حوادث از اثر مواد داغ، آلوده شدن جریان آب و زمین های زراعتی
			آلوده گی از اثر فعالیت های فرعی مانند تهیه قیر برای قیر ریزی جاده ها، تراکم مواد اضافی، مخلوط کانکریت و غیره

			افزایش فرسایش رودخانه از اثر عبور و مرور
			مختل شدن حیات جانوران آبی در جریان فعالیت های ساختمانی از اثر رسوب بیش از حد، تخلیه کانکریت اضافی یا ریختن تصادفی روغنیات و گریس
			سرو صدا از اثر جریان بیش از حد ترافیک
			خطر افزایش حوادث ناشی از افزایش و تیز راندن ترافیکی
			تفکیک اسکان حیوانات وحشی که احتمالاً در جریان سالهای فراموشی ایجاد شده باشند
			موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر نشده

بخش چهارم: پروژه های مربوط به تهیه آب (حوض های محل، چاه های باز، آب نل و غیره)

تأثیرات احتمالی	ارزیابی (در هر ستون فقط یک نشانی کنید)		تدابیر مشخص نظارتی، اگر وجود داشته باشد
	عدم تأثیر یا تأثیر غیر قابل ملاحظه	تأثیر قابل ملاحظه ایجاب تدابیر برای کاهش را مینماید	
استملاک زمین از طریق (1) اهدا، (2) خرید، (3) حکومت			
انکشاف ساحات جدید			
وارد شدن خساره به ساحات فرهنگی / باستانی / جایداد ها			
خطرات مصونیتی در جریان فعالیت های ساختمانی			
آفت بینایی و کثافت از اثر تخلیه نادرست مواد			
افزایش تکثیر پشه ها ناشی از تخلیه نادرست فاضلاب در نقاط /محلات بندش آب			
آلوده شدن آب از اثر ریختن برگ درختان و سایر اشیا بنابر باز بودن سطح آب			
آلوده گی غیر عمدی از اثر پرتاب مواد فاضله			
موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر نشده			

بخش پنجم: خلاصه تأثیرات محیطی فعالیت های پیشنهاد شده.

الف: تأثیرات شناسایی شده کلیدی:

1.

2.

3.

ب: تدابیر کاهش دهی جهت تطبیق:

1.

2.

3.

ج: اداره مسئول تطبیق / نظارت:

1.

2.

3.

د: زمان تطبیق با در نظر داشت مراحل مختلف کارهای ساختمانی مانند (دیزاین، ساختمان یا فعالیت).

1.

2.

3.

مهر و امضای مسئولین با صلاحیت اداره تطبیق کننده و اداره تمویل کننده

رئیس شورای انکشافی محلی	معاون شورای انکشافی محلی	رئیس اداره همکار دولتی (شاروالی)	رئیس دفتر همکار تخریکی (اداره اسکان بشر ملل متحد)
امضاء:	امضاء:	امضاء:	امضاء:
تاریخ:	تاریخ:	تاریخ:	تاریخ:

نمونه چک‌لست‌ها برای ارزیابی اثرات پروژه:

شورای انکشافی من‌حیث یک اداره مردمی مسؤلیت در خواست پروژه‌ها را از تمویل‌کننده‌گان دارد، پس باید چک‌لست‌های ذیل را که بخاطر ارزیابی خطرات محیطی می‌باشد، ضمیمه درخواستی خود داشته باشد. قابل ذکر است که این چک‌لست‌ها برای هر پروژه متفاوت است و نمونه چند نوع پروژه قرار ذیل اند.

- چک‌لست برای مشاهده محیطی پروژه‌های اعمار پل‌ها.
- چک‌لست برای مشاهده محیطی پروژه‌های ساختمانی (تعمیرات)
- چک‌لست برای مشاهده محیطی پروژه‌های برق.
- چک‌لست برای مشاهده محیطی پروژه‌های راه‌سازی.
- چک‌لست برای مشاهده محیطی پروژه‌های تهیه آب.

چک‌لست مشاهده محیطی برای پروژه‌های اعمار پل

ولایت: -----
 اسم پروژه: -----
 ناحیه: -----
 مؤسسه همکار: -----
 محل: -----

تأثیرات احتمالی	بلی/نخیر	در صورت بلی، تدابیر کاهش دهی را پیشنهاد کنید	مسؤولیت
آیا ساحات طبیعی/اسکان مهم/تنوع حیات از اثر اعمار پروژه‌ها از بین خواهند رفت؟			
آیا آسیبی به منابع ارزشمند تاریخی، مذهبی، فرهنگی و باستانی از اثر اعمار پروژه‌ها وارد خواهد گردید؟			
آیا پوشش گیاهی از بین خواهد رفت؟ آیا حاصلخیزی خاک کاهش پیدا خواهد کرد؟			
آیا کیفیت خاک و آب زیرزمینی کاهش پیدا خواهد کرد، آیا کاهشی در رشد نباتات و جمع‌آوری حاصلات بمیان خواهد آمد؟			
آیا آب زیرزمینی، جوی‌ها و دریا‌ها از اثر مواد فاضله مایع و جامد تخریب خواهند شد؟			

			آیا پل طوری دیزاین شده است که قابلیت عبور سیلاب را داشته باشد؟
			آیا پل قابلیت تغییر مسیر فعلی آب از ساحه بشمول تغییر مسیر جوی یا دریا را بشکلی که سیلاب را بطور دائمی تغیر جهت بدهد و از تخریب کناره های جوی و دریا جلوگیری کند، دارد؟
			آیا احتمال ملوث شدن ساحات اطراف از اثر بقایای مواد ساختمانی وجود خواهد داشت؟
			آیا استفاده از تجهیزات، وسایل و ماشین آلات ساختمانی باعث آلوده گی هوا و صدا خواهند گردید؟
			آیا از اثر انتقال ماشین آلات آسیبی به گیاهان طبیعی و محلات مسکونی وارد خواهد شد؟
			آیا احتمال افزایش لغزش زمین و وسعت جانبی از اثر کندنکاری وجود خواهد داشت، یا باعث کدام ناآبائی دیگر خواهد گردید؟
			آیا ایجاب مینماید تا سیستم تخلیه فاضلاب و مواد فاضله بطور درست تنظیم گردند تا باعث ملوث شدن آب سطحی / زیرزمینی نگردند؟
			آیا احتمال موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر ناشده در مجاورت ساحه پیشنهاد شده وجود دارد؟
			آیا استملاک زمین های شخصی / عامه وجود دارد؟
			آیا احتمال از دست دادن دسترسی به وسایل امرار معیشت، بخصوص برای زنان و گروههای آسیب پذیر وجود دارد؟
			آیا احتمال از بین رفتن ساختارها یا وارد شدن آسیب به حاصلات و نباتات وجود دارد؟
			آیا پروژه در لست ممنوعه برنامه انکشافی محل/گذر قرار ندارد؟

ترتیب شده توسط: مؤسسه همکار/شورای انکشافی مردمی:

اسم انجنیر مؤسسه همکار (برنامه انکشافی محل/گذر): -----

امضاء ----- تاریخ -----

منظور شده توسط ریاست شاروالی:

اسم انجنیر شاروالی (کابل): -----

امضاء ----- تاریخ -----

چک لیست مشاهده محیطی برای پروژه های ساختمانی

اسم پروژه: -----

ولایت: -----

مؤسسه همکار: -----

ناحیه: -----

محل: -----

تأثیرات احتمالی	بلی / نخیر	در صورت بلی، تدابیر کاهش دهی را پیشنهاد کنید	مسئولیت
آیا ساحات طبیعی/اسکان مهم/تنوع حیات از اثر اعمار پروژه ها از بین خواهد رفت؟			
آیا آسیبی به منابع ارزشمند تاریخی، مذهبی، فرهنگی و باستانی از اثر اعمار پروژه ها وارد خواهد گردید؟			
آیا پوشش گیاهی از بین خواهد رفت؟ آیا حاصلخیزی خاک کاهش پیدا خواهد کرد؟			
آیا کیفیت خاک و آب زیرزمینی کاهش پیدا خواهد کرد؟ آیا کاهشی در رشد نباتات و جمع آوری حاصلات بمیان خواهد آمد؟			
آیا آب زیرزمینی، جوی ها و دریا ها از اثر مواد فاضله مایع و جامد تخریب خواهند شد؟			
آیا اشیای خطرناک مانند اسبیتوس، گروپ ها یا سویچ های سیمایی، تانک های حاوی مواد کیمیاوی و نفتی، مواد یخ کننده یخچال، رنگ روغنی دارای مواد لید، مواد رادیو اکتیف و غیره از اثر تخریب تأسیسات موجود در ساحه پراگنده خواهند شد؟			
آیا محصولات ملوث مانند بیتومین یا محصولات پترولیم در آب زیرزمینی در ساحه از قبل وجود دارند؟			
آیا سطح آبهای طوفانی (ساحات هموار، سقف، و غیره) در مقایسه با قبل از اعمار افزایش پیدا خواهد کرد؟			
آیا گرد و خاک از اثر کندنکاری زمین در ساحه مورد نظر افزایش پیدا خواهد کرد؟			

			آیا احتمال ملوث شدن ساحات اطراف از اثر بقایای مواد ساختمانی وجود خواهد داشت؟
			آیا استفاده از تجهیزات، وسایل و ماشین آلات ساختمانی باعث آلوده گی هوا و صدا خواهند گردید؟
			آیا از اثر انتقال ماشین آلات آسیبی به گیاهان طبیعی و محلات مسکونی وارد خواهد شد؟
			آیا احتمال افزایش لغزش زمین و وسعت جانبی از اثر کندنکاری وجود خواهد داشت یا باعث کدام ناآبایاتی دیگر خواهد گردید؟
			آیا ایجاب مینماید تا سیستم تخلیه فاضلاب و مواد فاضله بطور درست تنظیم گردند تا باعث ملوث شدن آب سطحی / زیرزمینی نگردند؟
			آیا احتمال موجودیت مابین های زمینی و اشیای منفجر نشده در مجاورت ساحه پیشنهاد شده وجود دارد؟
			آیا استملاک زمین های شخصی / عامه وجود دارد؟
			آیا احتمال از دست دادن دسترسی به وسایل امرار معیشت، بخصوص برای زنان و گروههای آسیب پذیر وجود دارد؟
			آیا احتمال از بین رفتن ساختارها یا وارد شدن آسیب به حاصلات و نباتات وجود دارد؟
			آیا پروژه در لست ممنوعه برنامه انکشافی محل/گذر قرار ندارد؟

ترتیب شده توسط: مؤسسه همکار/شورای انکشافی مردمی:

اسم انجنیر مؤسسه همکار (برنامه انکشافی محل/گذر): -----

امضاء ----- تاریخ -----

منظور شده توسط ریاست شاروالی:

اسم انجنیر شاروالی (کابل): -----

امضاء ----- تاریخ -----

چک‌لیست مشاهده محیطی برای پروژه های برق

ولایت: -----
 اسم پروژه: -----
 ناحیه: -----
 محل: -----
 مؤسسه همکار: -----

تأثیرات احتمالی	بلی/نخیر	در صورت بلی، تدابیر کاهش دهی را پیشنهاد کنید	مسئولیت
آیا ساحات طبیعی/اسکان مهم/تنوع حیات از اثر اعمار پروژه ها از بین خواهند رفت؟			
آیا آسیبی به منابع ارزشمند تاریخی، مذهبی، فرهنگی و باستانی از اثر اعمار پروژه ها وارد خواهد گردید؟			
آیا ساحة انتخاب شده تالاب است یا بستر سیلاب؟			
آیا پوشش گیاهی از بین خواهد رفت؟ آیا حاصلخیزی خاک کاهش پیدا خواهد کرد؟			
آیا کیفیت خاک و آب زیرزمینی کاهش پیدا خواهد کرد؟ آیا کاهشی در رشد نباتات و جمع آوری حاصلات بمیان خواهد آمد؟			
آیا آب زیرزمینی، جوی ها و دریا ها از اثر مواد فاضله مایع و جامد تخریب خواهند شد؟			
آیا اشیای خطرناک مانند اسبیتوس، گروپ ها یا سویچ های سیمایی، تانک های حاوی مواد کیمیایی و نفتی، مواد یخ کننده یخچال، رنگ روغنی دارای مواد لید، مواد رادیو اکتیف و غیره از اثر تخریب تأسیسات موجود در ساحه پراگنده خواهند شد؟			
آیا احتمال موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر ناشده در مجاورت ساحة پیشنهاد شده وجود دارد؟			
آیا پروژه در لیست ممنوعه برنامه شهری اعمار صلح افغانستان قرار ندارد؟			
سیستم های برق آبی			
آیا پروژه به سبب اینکه بخش های هایدرولیکی آن بطور درست فعالیت ننماید، مردم یا ساختارها را در معرض خطر قابل ملاحظه از بین رفتن، جراحت برداشتن یا مرگ قرار میدهد؟			
آیا برای پیشبرد پروژه آب در تمام اوقات سال موجود یا قابل دسترس میباشد؟			

			آیا در صورت تغییر مسیر آب بطرف بالا کاهش قابل ملاحظه در مقدار آب در رودخانه پایین بمیان خواهد آمد که بالای محیط تأثیر ناسازگار بجا گذارد؟
			آیا پروژه نوعیت و رژیم جوی را تغییر خواهد داد؟
			آیا پروژه مسیر آب جوی را تغییر و باعث کاهش حق آب محل های که در پایین رودخانه زنده گی میکنند، میگردد؟
			جنراتورهای دیزلی
			آیا دستگاه کدام تنش ضد آب دارد که در آن دیزلی که میریزد جمع آوری شود؟
			آیا جنراتور باید در داخل یک اتاق نصب شود تا از ایجاد سروصدا و آلوده ساختن محل جلوگیری شود؟
			پروژه های برق آفتابی
			آیا بطری ها یا ذخیره گاه ها در برابر کثافت از اثر خاک یا آب زیرزمینی مصون اند؟
			لین های برق
			آیا لین های برق به بلندی مناسب از سطح زمین نصب گردیده اند؟
			آیا محافظت لازم در برابر انتقال ولتاژ بلند برق که از طریق ساحات رهاپشی عبور میکند، وجود دارد؟

ترتیب شده توسط: مؤسسه همکار/شورای انکشافی مردمی:

اسم انجنیر مؤسسه همکار (برنامه انکشافی محل/گذر): -----

امضاء ----- تاریخ -----

منظور شده توسط ریاست شاروالی:

اسم انجنیر شاروالی (کابل): -----

امضاء ----- تاریخ -----

چک لیست مشاهده محیطی برای پروژه های راه سازی

ولایت: ----- اسم پروژه: -----

ناحیه: ----- مؤسسه همکار: -----

محل: -----

تأثیرات احتمالی	بلی/نخیر	در صورت بلی، تدابیر کاهش دهی را پیشنهاد کنید	مسئولیت
آیا ساحات طبیعی/اسکان مهم/تنوع حیات از اثر اعمار پروژه ها از بین خواهند رفت؟			
آیا آسیبی به منابع ارزشمند تاریخی، مذهبی، فرهنگی و باستانی از اثر اعمار پروژه ها وارد خواهد گردید؟			
آیا ساحه انتخاب شده تالاب است یا بستر سیلاب؟			
آیا پوشش گیاهی از بین خواهد رفت؟ آیا حاصلخیزی خاک کاهش پیدا خواهد کرد؟			
آیا کیفیت خاک و آب زیرزمینی کاهش پیدا خواهد کرد؟ آیا کاهشی در رشد نباتات و جمع آوری حاصلات بمیان خواهد آمد؟			
آیا احتمال لغزش و فروریختن زمین از اثر اعمار پروژه وجود خواهد داشت؟			
آیا احتمال تخریب شدن خاک که منجر به رسوب و ایجاد فاضلاب مایع میگردد وجود خواهد داشت؟			
آیا احتمال ایجاد آب ایستاده و چقری که باعث انتقال شیوع بیماری گردد وجود خواهد داشت؟			
آیا احتمال تحرک رفت و آمد مردم و فعالیت های استفاده از منابع طبیعی وجود خواهد داشت؟			
آیا استفاده از ماشین آلات ساختمانی باعث ایجاد آلوده گی در ساحات مسکونی و طبیعی خواهد گردید؟			
آیا آلوده گی از اثر استخراج مواد در ساحات اطراف محیط زیست بوجود خواهد آمد؟			
آیا از اثر ساختمان ساحات مسکونی، آب و سایر ساحات حساس آلوده خواهند گردید؟			
آیا از بین بردن پل ها و ساختارهای موجود که باعث ایجاد توته و پارچه میگردد، یک حالت ناخوش آیند را بمیان خواهد آورد؟			

			آیا احتمال سرازیر شدن سیلاب از اثر قطع کردن جوی ها وجود خواهد داشت؟
			آیا در جریان ساختمان و منحرف ساختن مسیر جاده، احتمال پایمال شدن گیاه ها وجود خواهد داشت؟
			آیا احتمال ایجاد خندق های آب ایستاده در جریان ساختمان وجود خواهد داشت؟
			آیا گرد و خاکی که ایجاد میگردد باعث افزایش غبار در ساحه اطراف خواهد گردید؟
			آیا مواد قیر باعث آلوده ساختن منابع آبی خواهد گردید؟
			آیا خاک را از اثر تصفیه نادرست فاضلاب ملوث خواهد کرد؟
			آیا آب زیرزمینی، آب سطحی و منابع تهیه آب ملوث خواهند گردید؟
			آیا احتمال موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر نشده در مجاورت ساحه پیشنهاد شده وجود دارد؟
			آیا استملاک زمین های شخصی / عامه وجود دارد؟
			آیا احتمال از دست دادن دسترسی به وسایل امرار معیشت، بخصوص برای زنان و گروپهای آسیب پذیر وجود دارد؟
			آیا احتمال از بین رفتن ساختارها یا وارد شدن آسیب به حاصلات و نباتات وجود دارد؟
			آیا پروژه در لست ممنوعه برنامه انکشافی محل/گذر قرار دارد؟

ترتیب شده توسط: مؤسسه همکار/شورای انکشافی مردمی:

اسم انجنیر مؤسسه همکار (برنامه انکشافی محل/گذر): -----

امضاء ----- تاریخ -----

منظور شده توسط ریاست شاروالی:

اسم انجنیر شاروالی (کابل): -----

امضاء ----- تاریخ -----

چک لیست مشاهده محیطی برای پروژه های تهیه آب

ولایت: -----
 اسم پروژه: -----
 ناحیه: -----
 مؤسسه همکار: -----
 محل: -----

تأثیرات احتمالی	بلی/نخیر	در صورت بلی، تدابیر کاهش دهی را پیشنهاد کنید	نیت
آیا ساحات طبیعی/اسکان مهم/تنوع حیات از اثر اعمار پروژه ها از بین خواهند رفت؟			
آیا آسیبی به منابع ارزشمند تاریخی، مذهبی، فرهنگی و باستانی از اثر اعمار پروژه ها وارد خواهد گردید؟			
آیا ساحه انتخاب شده تالاب است یا بستر سیلاب؟			
آیا پوشش گیاهی از بین خواهد رفت؟ آیا حاصلخیزی خاک کاهش پیدا خواهد کرد؟			
آیا کیفیت خاک و آب زیرزمینی کاهش پیدا خواهد کرد؟ آیا کاهشی در رشد نباتات و جمع آوری حاصلات بمیان خواهد آمد؟			
آیا آب زیرزمینی، جوی ها و دریا ها از اثر مواد فاضله مایع و جامد تخریب خواهند شد؟			
آیا احتمال بیماری یا مرض بنابر ملوث شدن منابع آب از اثر مواد فاضله تولید غذا وجود خواهد داشت؟			
آیا آب زیرزمینی، جوی ها و دریا ها از اثر مواد فاضله مایع و جامد تخریب خواهند شد؟			
آیا تقاضای متضاد برای تهیه آب زیرزمینی وجود خواهد داشت؟			
آیا کانال ها و چقری ها باعث انتقال امراض توسط حشرات مانند پشه به ساکنین محل خواهند گردید؟			
آیا استفاده نادرست از کانال های آبیاری برای تهیه آب، حمام یا شستن مواد فاضله انسانی باعث شیوع میکروب و مرض خواهد گردید؟			
آیا ذخیره نادرست، حمل، استفاده یا انداختن مواد کیمیای زراعتی مانند مواد حشره کش تأثیرات صحتی را بجا خواهند گذاشت؟			
آیا پروژه باعث انباشته شدن و شور شدن آب خواهد گردید؟			
آیا پروژه تأثیرات منفی اجتماعی و اقتصادی را بالای شیوه موجود تنظیم آب از سوی مردم قریه و روابط آنان بجا خواهد گذاشت؟			
آیا سیستم عمومی تخلیه فاضلاب و آب رو ها از اثر تغییرات در فشار و نفوذ آب ملوث خواهد شد؟			
آیا پروژه قابلیت تغییر مسیر فعلی آب از ساحه بشمول تغییر مسیر جوی یا دریا را بشکلی که سیلاب را بطور دائمی تغییر جهت بدهد و از تخریب کناره های جوی و دریا جلوگیری کند دارد؟			

			آیا جابجایی پروژه در داخل یک ساحه که در طول 100 سال در معرض خطر سیلاب قرار دارد، باعث مانع یا تغییر مسیر سیلاب میگردد؟
			آیا مردم یا ساختارها به دلیل سرازیر شدن سیلاب در معرض خطر قابل ملاحظه جراحات برداشتن یا مرگ قرار خواهند گرفت؟
			آیا احتمال ملوث شدن ساحات اطراف از اثر بقایای مواد ساختمانی وجود خواهد داشت؟
			آیا خاک را از اثر تصفیه نادرست فاضلاب ملوث خواهد کرد؟
			آیا احتمال ملوث شدن آب زیرزمینی، آب سطحی و منابع تهیه آب وجود دارد؟
			آیا احتمال موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر ناشده در مجاورت ساحه پیشنهاد شده وجود دارد؟
			آیا استملاک زمین های شخصی / عامه وجود دارد؟
			آیا احتمال از دست دادن دسترسی به وسایل امرار معیشت، بخصوص برای زنان و گروپهای آسیب پذیر وجود دارد؟
			آیا احتمال از بین رفتن ساختارها یا وارد شدن آسیب به حاصلات و نباتات وجود دارد؟
			آیا پروژه در لست ممنوعه برنامه انکشافی محل/گذر قرار ندارد؟

برنامه انکشافی محل/گذر

			آیا احتمال ملوث شدن آب زیرزمینی، آب سطحی و منابع تهیه آب وجود دارد؟
			آیا احتمال موجودیت ماین های زمینی و اشیای منفجر ناشده در مجاورت ساحه پیشنهاد شده وجود دارد؟
			آیا استملاک زمین های شخصی / عامه وجود دارد؟
			آیا احتمال از دست دادن دسترسی به وسایل امرار معیشت، بخصوص برای زنان و گروپهای آسیب پذیر وجود دارد؟
			آیا احتمال از بین رفتن ساختارها یا وارد شدن آسیب به حاصلات و نباتات وجود دارد؟
			آیا پروژه در لست ممنوعه برنامه انکشافی محل/گذر قرار ندارد؟

ترتیب شده توسط: مؤسسه همکار/شورای انکشافی محل/گذر:

اسم انجنیر مؤسسه همکار (برنامه انکشافی محل/گذر): -----

امضاء ----- تاریخ -----

منظور شده توسط ریاست شاروالی:

اسم انجنیر شاروالی (کابل): -----

امضاء ----- تاریخ -----

فورمه استملاک زمین

ولایت: ----- محل: ----- مؤسسه همکار: ----- مختصات جی پی اس: -----

ناحیه: ----- کود محل: -----

آیا زمین برای پروژه تحت استملاک قرار میگیرد؟ بلی ☐ نخیر ☐

یادداشت: اگر زمین برای پروژه ضرورت نباشد، این فورمه خانه پری نمیشود.

بخش اول: ارزیابی استملاک زمین

آیا زمین استملاک شده اهدا است یا خریداری شده		استفاده فعلی از زمین	
مساحت زمین		اقامت گزینان	
موقعیت		غاصبین	
مالک/مالکین		اجاره داران	
حدود و اربعه زمین: (کروکی زمین را ضمیمه کنید)			
شمال:		شرق:	
جنوب:		غرب:	
حق راه:		ساحه اضافی (مترمربع)	
حق آبه:		میراث:	

الف: توافقتنامه انتقال مالکیت:

توافقتنامه هذا بتاريخ ----- /----- /----- میان ----- باشد -----
 - (مالک/مالکین) دارنده تذکره نمبر ----- صفحه ----- جلد -----
 ----- و ----- (گیرنده) به امضاء رسید.

- مالک/مالکین دارنده حق انتقال ----- جریب زمین در ساحة -----
----- میباشد.
- مالک/مالکین تصدیق میدارد که زمین حاری از سکنه یا غاصبین بوده و هیچگونه ادعای دیگر در این زمینه وجود ندارد.
- مالک/مالکین بدینوسیله زمین را در اختیار شخص گیرنده به مقصد اعمار و انکشاف -----
----- که اهالی محل و مردم عام از آن مستفید میگردند، قرار میدهد.
- 1 - مالک/مالکین هیچگونه پرداخت جبران در برابر زمین اهدا شده، هذا مطالبه نمیکند
(در صورتیکه زمین اهدا شده باشد).
- 2 - مالک/مالکین پرداخت جبران در برابر زمین اهدا شده، هذا مطابق به جدول فوق مطالبه
میکند.
- شخص گیرنده توافق مینماید که زمین اهدا شده را به مقصد فوق الذکر استفاده نموده و -----
----- را اعمار و انکشاف میدهد و همه احتیاط لازم را بکار برده تا از آسیب رسانیدن به
زمین/تأسیسات/جایداد های مجاور خودداری صورت گیرد.
- هر دو جانب توافق مینمایند که ----- اعمار شده/انکشاف داده شده
تأسیسات عامه خواهند بود.
- احکام این توافقنامه پس از امضاء آن قابل تنفیذ میباشد.

امضاء مالک زمین:----- امضاء شخص گیرنده:-----

شاهدان: (اسم، امضاء، آدرس)

----- 1-
----- 2-
----- 3-

جدول پرداخت جبران در برابر جایداد استملاک شده

خلاصه واحد موردنظر	واحدهات قابل پرداخت جبران	پرداخت جبران توافق شده
a.	زمین شهری/ زراعتی (مترمربع):	-----
b.	منازل/ساختمان های قابل تخریب (واحدهات/مترمربع):	-----
c.	نوع ساختمان قابل تخریب (گلی، خشت کاری شده، و غیره):	-----
d.	درختان و حاصلاتی که از اثر تخریب متأثر میگردند:	-----
e.	منابع آبی که از اثر تخریب متأثر میگردند:	-----

امضاء نماینده گان اهالی محل، رئیس شورای محلی:

- ضم کردن شکایات اشخاص متأثر:
  - ضم کردن نقشه یا کروکی (که نشان دهنده ساحات متأثر و ساحات عوضی آن باشد):
- امضاء و مهر اداره اراضی افغانستان (در صورتیکه زمین ثبت شده و دارای قبالة شرعی باشد) جهت تأیید انتقال مالکیت زمین فوق الذکر به پروژه -----
- اسم: ----- موقف: ----- امضاء: ----- تاریخ: -----

امضاء و مهر اداره با صلاحیت جهت تأیید انتقال مالکیت زمین فوق الذکر به پروژه -----

اسم: ----- موقف: ----- امضاء: ----- تاریخ: -----

فورمه معلومات ارزيابي زمين تحت استملاك

(برای ثبت معلومات تمام زمين های که تحت استملاك قرار ميگيرند، بكار برده شود)

1. مقدار زمين/ساختمان/ساير جايداد های مورد نياز:

2. تاريخ استملاك

3. موقعيت

4. مالك/مالكين

5. استفاده فعلی

6. استفاده كننده گان

• تعداد شكايث كننده گان عرفی:

• تعداد ساكنين:

• تعداد غاصبين:

• تعداد مالكين:

• تعداد اجاره يا كرايه گيرنده گان:

• وغيره (تعداد را مشخص سازيد):

7. زمين/ساختمان/ساير جايداد ها چگونه استملاك خواهند گرديد؟

▪ اهدا

▪ خريداري

8. انتقال مالكيث

"اطمينان حاصل نماييد كه اين زمين ها/ساختمان ها/جايدادها عاری از هرگونه ادعا باشند. ثبوت تحريري (شهادت تحريري شود) در برابر اهدای دواطلبانه زمين/ساختمان/جايداد يا پذيرش قيمتی كه به مالك/مالكين پرداخته ميشود بايد گرفته شود. همچنان مالك يك ثبوت تحريري را كه تصديق كننده انتقال مالكيث به محل و ضمانت كننده دسترسي عام مردم به آن باشد، ارائه نمايند".

9. ميكانيزم موجود برای سمع و رسیده گی به شكايث را توضيح دهيد:

ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع بعد از برگزاری برنامه

یادداشت آموزگار:

1. آموزگار به اشتراک کننده گان توضیح بدهد که بعد از هر برنامه ارزیابی اشتراک کننده گان جهت سنجش یادگیری آنها و موفقیت آموزگار لازم است.
2. آموزگار اشتراک کننده گان را آماده ارزیابی سازد.
3. آموزگار زمان مشخص برای ارایه پاسخ ها و خانه پری فورم را اعلان نماید.
4. آموزگار فورم ذیل را به اشتراک کننده گان توزیع کند.
5. آموزگار از پروسه نظارت دقیق نماید تا اشتراک کننده گان باهم صحبت نکنند و هرکس مطابق معلومات خود پاسخ بدهد.

ارزیابی اشتراک کننده گان ورکشاپ آموزشی محیط زیست و اجتماع بعد از برگزاری برنامه

لطفاً فورمه ذیل را به دقت خانه پری نموده و نظریات خویش را ارایه بدارید.

بخش اول:

سوالات ذیل را به شکل تشریحی جواب دهید.

سوال اول: ورکشاپ تحت عنوان حفاظت محیط زیست و اجتماع برای شما مؤثر بود؟ اگر بلی چگونه؟

جواب:

سوال دوم: در مورد محیط زیست و حفاظت محیط زیست چی میدانید بیان نمایید؟

جواب:

سوال سوم: در مورد اجتماع چی میدانید؟

جواب:

بخش دوم:

لطف نموده سوالات ذیل در جدول را به اساس معلومات ذیل علامت (✓) گذاری نمایید.

(5= آگاهی بسیار بلند، 4= آگاهی خوب، 3= آگاهی کم، 2= من در باره این موضوعات آگاهی داشتم، 1= من در باره این موضوعات هیچ نمیدانم)

شماره	شاخص ها	1	2	3	4	5
1	در مورد معینیت شاروالیها/ اداره مستقل ارگانهای محلی آگاهی دارم					
2	در مورد محیط زیست آگاهی دارم					
3	درمورد حفاظت محیط زیست و مدیریت آن آگاهی دارم					
4	در مورد اجتماع معلومات دارم					
5	رضایت شمادر مورد فهم، رویه و دانش آموزگار چگونه است؟					

بخش سوم

پیشنهادهات و نظریات خویش را در مورد سوالات ذیل ارایه بدارید.

سوال اول: - شما برای بهبودی ورکشاپ کدام توصیه های لازم را پیشنهاد مینمایید؟

جواب:

سوال دوم: - چه چیز زیادتیر در این ورکشاپ با مفهوم وبارزش بود؟

جواب:

سوال سوم: - چه چیز در این ورکشاپ بی مفهوم و کم ارزش بود؟

جواب:

سوال چهارم: - آیا توقع چنین ورکشاپ ها را در آینده دارید؟ اگر بلی، روی چی موضوعات؟

جواب: